

Hoe politiek is het persoonlijke?

Naar een genderneutrale meting voor politieke kennis

Marc Hooghe, Ellen Quintelier en Tim Reeskens

Uit politicologisch onderzoek blijkt keer op keer dat vrouwen lager scoren inzake politieke kennis dan mannelijke respondenten. Dat vermeende sekseverschil kwam al aan het licht tijdens de eerste grootschalige *survey*-onderzoeken in de jaren vijftig van de vorige eeuw, en het is sindsdien uitgegroeid tot een constante conclusie in dat soort onderzoek (Delli Carpini & Keeter, 1996; Verba, Burns & Scholzman, 1997). In dit artikel willen we nagaan in hoeverre deze conclusie terecht is: duidt het verschil in de scores van vrouwen en mannen op reële verschillen, of hebben we eerder te maken met een gebrekkige en gendergekleurde meetmethode? De afgelopen decennia is onze conceptualisering en afbakening van het begrip politiek grondig geëvolueerd, terwijl de gebruikte tests voor politieke kennis in feite nauwelijks zijn gewijzigd. Het lijkt dan ook plausibel dat deze tests een achterhaalde visie op politiek hantieren, waardoor ze niet langer tot betrouwbare resultaten leiden, voor zover dat in het verleden al het geval zou zijn geweest. Ook andere meer technische elementen kunnen er toe leiden dat de gebruikelijke tests voor politieke kennis een bias vertonen ten voordele van mannelijke respondenten. Aan de hand van een experiment onder Belgische studenten gaan we na in hoeverre deze ar-

gumenten terecht zijn, en of het ontwerpen van een genderneutraal meetinstrument ons inderdaad toelaat politieke kennis op een meer adequate wijze te meten.

Indien dit onderzoek zou bevestigen dat de waargenomen sekseverschillen vooral veroorzaakt worden door een gendergekleurde meetmethode, dan laat dit experiment ons toe vraagtekens te plaatsen bij een van de vaste 'zekerheden' uit het politicologisch onderzoek. Al enkele decennia wordt immers keer op keer 'aangetoond' dat vrouwen minder van politiek afweten dan mannen, maar we kunnen ons de vraag stellen of dat wel echt zo is. Uit het onderzoek van Delli Carpini en Keeter (1993, 1996) blijkt bijvoorbeeld dat in de Verenigde Staten gemiddeld drie vierden van alle vrouwelijke respondenten onder de mediaan van de mannelijke respondenten scoort op vragen over politieke kennis. Zo kent in hun onderzoek 43 percent van de mannelijke respondenten de naam van beide senatoren uit hun staat, terwijl dit bij vrouwen slechts 30 percent is. Enkel voor zaken die vrouwen meer rechtstreeks aangaan, zoals vrouwenrechten, gezondheidszorg en abortus vinden Delli Carpini en Keeter geen significant verschil tussen vrouwelijke en mannelijke respondenten. Ook Verba, Burns en Scholzman (1997) ko-

men tot de conclusie dat in de Verenigde Staten vrouwen gemiddeld slechter scoren qua politieke kennis, maar dat er hierop wel belangrijke uitzonderingen bestaan. Zo weten vrouwen tenminste even goed als mannen de naam van de directeur van de plaatselijke school.¹

Binnen de literatuur vinden we niet zoveel uitzonderingen terug op het patroon als zouden vrouwen minder goed scoren op politieke kennisvragen. Wel is er de studie van Torney-Purta (2002) bij 14-jarige adolescenten in 28 landen, waaruit blijkt dat er op die leeftijd geen significante verschillen optreden tussen meisjes en jongens inzake politieke kennis. Slechts in één van de 28 onderzochte landen is er een significant genderverschil qua politieke kennis, namelijk in Slovenië, waar meisjes *hoger* scoren dan jongens. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat Torney-Purta een heel specifieke meetschaal gebruikt, waarbij de nadruk minder ligt op feitelijke kennis en eerder op het vermogen om politieke en maatschappelijke kennis adequaat te verwerken.

De kenniskloof tussen vrouwen en mannen blijft dus relatief stabiel in bevolkingsonderzoek, en hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Een belangrijk deel van het verschil in politieke kennis tussen mannen en vrouwen wordt verklaard door structurele en achtergrondvariabelen, zoals onderwijsniveau of arbeidsmarktparticipatie. Zeker bij oudere leeftijdsgroepen scoren vrouwen gemiddeld genomen lager op deze indicatoren. De rest van het waargenomen verschil kan dan echter verklaard worden door reële sekseverschillen, waarbij men over het algemeen een beroep doet op het feit dat vrouwen minder politieke belangstelling hebben dan mannen (Delli Carpini & Keeter, 1996).

Het belang van politieke kennis

Het waargenomen sekseverschil is problematisch te noemen, omdat we er van uit kunnen gaan dat een zekere mate van politieke kennis behoort tot het noodzakelijk basisarsenaal van burgers in een democratische samenleving (Delli Carpini & Keeter,

1996; Milner, 2002). In hun standaardwerk over politieke kennis stellen Delli Carpini en Keeter dat politieke kennis noodzakelijk is voor het realiseren van een democratisch burgerschap:

‘Better-informed citizens are significantly more likely to participate in politics (...), are better able to connect their enlightened self-interest to specific opinions about the political world, are more likely to hold opinions that are internally consistent and stable over time (...) More informed citizens are also more likely to demonstrate other requisites of good citizenship, such as political tolerance. In short, informed citizens are better citizens in a number of ways consistent with normative and pragmatic notions of what constitutes good citizenship’ (Delli Carpini & Keeter, 1996, p.19)

Men kan er met andere woorden van uitgaan dat burgers geen ‘juiste’ beslissing kunnen nemen, dit is, een beslissing die in overeenstemming is met hun eigen belangen en ideologische opties, zonder dat ze goed geïnformeerd zijn. Om een dergelijke keuze te kunnen maken moeten ze de regels van het politieke spel kennen, de essentie en de inhoud van politiek (Bartels, 1996; Delli Carpini & Keeter, 1996; Niemi & Junn, 1998). Hoe meer men dus weet, hoe beter men in staat is om haar/zijn mening te verdedigen, en hoe meer invloed men potentieel kan uitoefenen. Frazer en Macdonald (2003) spreken zelfs over politieke kennis als een mogelijke vorm van sociale (on)rechtvaardigheid, want burgers met meer politieke kennis hebben meer mogelijkheden om hun belangen op effectieve wijze te verdedigen. Een ander positief effect van politieke kennis is dat een grotere politieke kennis ook samenhangt met andere positieve houdingen en gedragingen

zoals (politieke) participatie, politieke interesse, tolerantie en vertrouwen (Galston, 2001). Politieke kennis is ook vaak een belangrijke determinant van politieke participatie in het algemeen (Zaller, 1992).

In dit artikel willen we vooral ingaan op de vraag of de waargenomen genderverschillen inzake politieke kennis effectief wijzen op ongelijkheden tussen vrouwen en mannen, of dat ze ook kunnen worden verklaard vanuit de overheersende conceptualisering van het fenomeen politiek en/of de gebruikte onderzoeksmethode. Binnen de Politieke Wetenschappen bestaat er immers een al lang slepend debat over de vraag hoe politieke kennis het best kan worden gemeten. Welk soort kennis moeten burgers juist hebben over het politiek systeem, en in hoeverre is onze kijk op politieke kennis niet al te zeer gericht op louter het functioneren van de formele politieke instellingen? In hoeverre is het bijvoorbeeld noodzakelijk dat gewone burgers vertrouwd zijn met de details van de grondwet en andere juridische bepalingen? Bovendien verdwijnen andere elementen van de politiek, die misschien nauwer verwant zijn met de concrete leefwereld van burgers, volledig uit het zicht bij het aanwenden van deze conventionele operationalisatie van het begrip politiek.

De term ‘politiek’ wordt meestal gebruikt op een conventionele, louter op de politieke instellingen gerichte wijze (Leijenaar, 1989; Okin, 1989; Githens, Norris & Lovenduski, 1994). Deze strikte opdeling gaat voorbij aan het feit dat in diverse politieke en feministische stromingen juist gepleit wordt voor het vervagen van de strakke opdeling tussen privé en publieke aspecten van de politiek (Mossink, 1981; Poldervaart, 2005; Klein, 1996; Stolle, Hooghe & Micheletti, 2005). De private sfeer is niet beperkt tot enkel de activitei-

ten die binnenshuis plaatsvinden, maar omvat ook die, die buitenshuis plaatsvinden (Prokhovnik, 1998). De traditionele meting van politieke kennis gaat voorbij aan al deze theoretische inzichten, en blijft zich baseren op een heel technische en op de instellingen gerichte wijze van politiek bedrijven. Men kan dus stellen dat de traditionele manier om politieke kennis te meten uitgaat van een betwistbare invulling van het concept 'politiek', die volledig voorbijgaat aan de inzichten die hierin de afgelopen decennia zijn verworven vanuit het domein Genderstudies.

Daarnaast kan de betrouwbaarheid van metingen over politieke kennis ook aangetaast worden door meer technische aspecten van de keuze van items, unidimensionaliteit van de meting, en het aanbieden van de antwoordmogelijkheden (Luskin, 1987; Mondak, 2000; Delli Carpini & Keeter, 1993). Binnen de Politieke Wetenschappen werd een van de meest verspreide modellen om politieke kennis te operationaliseren ontwikkeld door Delli Carpini en Keeter (1993). Op basis van een uitvoerige analyse komen ze tot de conclusie dat politieke kennis kan worden beschouwd als een unidimensioneel concept, zodat in principe een beperkt aantal items volstaat om dit concept op een valide wijze te kunnen meten. In hun beknopte vragenlijst wordt vooral gepeild naar de namen van enkele belangrijke politieke functies, en naar het functioneren van de kerninstellingen van de parlementaire democratie (partijen, parlement en het Amerikaanse Hoogge-rechtshof).

Goede meetschalen moeten echter een objectief en betrouwbaar beeld geven van de latente variabele die men wenst te meten (Netemeyer, Bearden & Sharma, 2003). De vraag stelt zich met andere woorden of de gebruikelijke meetschalen om politieke

kennis te operationaliseren in *survey*-onderzoek, ook inderdaad kunnen worden beschouwd als goede meetinstrumenten die op een valide wijze de sociale werkelijkheid registreren. Deze vraag laat zich in het bijzonder stellen in verband met sekse: in bijna alle *survey*-onderzoeken scoren vrouwen systematisch lager in verband met politieke kennis dan mannen. Dit is een telkens terugkomend resultaat, en hieruit wordt meestal de conclusie getrokken dat vrouwen nu eenmaal minder geïnteresseerd zijn in politiek, en er minder van afweten dan mannen. Vooraleer we deze conclusie kunnen trekken moeten we echter eerst nagaan in hoeverre we te maken hebben met een genderneutraal en betrouwbaar meetinstrument, dan wel of het gebruikte instrument niet al te zeer geïnspireerd werd door een 'mannelijke' norm van politieke kennis, waardoor automatisch een meetbias ontstaat. In dit geval in het nadeel van vrouwelijke respondenten.

Een aantal eerdere onderzoeken suggereert in elk geval dat een belangrijk gedeelte van het waargenomen verschil tussen vrouwen en mannen verklaard kan worden door het specifieke meetinstrument dat wordt gebruikt. Zo tonen Mondak en Anderson (2004) aan dat een eenvoudige ingreep in het aantal antwoordmogelijkheden dat wordt aangeboden reeds de helft van de genderongelijkheid reduceert. Verba, Burns en Schlozman (1997) stellen dan weer dat vrouwen en mannen andere politieke interesses hebben, en daardoor ook andere vormen van politieke kennis zullen opbouwen. Vrouwen zullen immers meer interesse vertonen voor thema's die traditioneel als 'vrouwelijk' werden omschreven (onderwijs, gezin, etcetera) en ze zullen bovendien een grotere mate van empathie aan de dag leggen ten opzichte van vrouwelijke politici dan dit bij mannen het geval is. Een

genderneutrale observatie van politieke kennis zou dan ook rekening moeten houden met die verschillende interessesferen.

Die theoretische inzichten proberen we toe te passen op de kennistests die aan onze universiteit in Leuven worden uitgevoerd. De afgelopen drie jaar werden telkens, aan het begin van het academiejaar, testen inzake politieke kennis afgenomen bij de eerstejaarsstudenten. De bedoeling van deze testen was na te gaan in hoeverre beginnende studenten reeds over politieke kennis beschikken, nog voor ze hun studies aanvatten. Doordat deze testen een normaal onderdeel zijn van een opleiding, wordt het probleem van de selectieve respons omzeild, en in de praktijk neemt meer dan 90 procent van de studenten die hiervoor in aanmerking komen ook deel. De test is gebaseerd op gesloten *multiple-choice*-vragen met vier antwoordmogelijkheden over de politieke actualiteit, die via een *websurvey* worden afgenomen. In normale omstandigheden heeft een *websurvey* talloze nadelen, ondermeer voor wat betreft de selectieve non-respons of het gebrek aan toegang tot het internet bij sommige bevolkingscategorieën. In dit geval gaat het echter om een *survey* bij universiteitsstudenten, die via de onderwijsinstelling allemaal toegang hebben tot het internet. Dit netwerk wordt gebruikt voor alle officiële communicatie met de studenten, zodat in de praktijk 100 procent van

de populatie hiervan gebruik maakt. De traditionele bezwaren tegen een *websurvey* spelen dus niet mee bij deze groep van universiteitsstudenten.

De test wordt afgenomen in het kader van het opleidingsonderdeel 'Inleiding tot de Politieke Wetenschappen', een vak dat gevolgd wordt door zowel studenten Politieke Wetenschappen, als door studenten uit andere richtingen (Communicatiewetenschappen, Sociologie, en ook een beperkt aantal studenten uit Rechten, Slavistiek en Wijsbegeerte). Gelet op het feit dat de studenten Politieke Wetenschappen meer belangstelling hebben voor politiek dan de andere studenten, en dus waarschijnlijk ook meer politieke kennis zullen hebben (Michels, 1992; Windolf, 1995), geven we in Tabel 1 de resultaten voor beide groepen afzonderlijk.²

Op het eerste gezicht bevestigen de resultaten van deze proeven de bestaande literatuur. Mannen halen telkens iets hogere resultaten inzake politieke kennis dan vrouwelijke studenten, hoewel dit verschil duidelijk niet altijd even groot is. De studenten Politieke Wetenschappen beschikken duidelijk over veel meer politieke kennis dan alle anderen, en bij deze groep zijn de genderverschillen ook het grootst. Bij de 'overige' studenten liggen de cijfers een stuk lager, maar zijn anderzijds ook de genderverschillen bijzonder klein te noemen.

Tabel 1 *Vergelijking van de juiste antwoorden tussen mannen en vrouwen*

	N	Algemeen gemiddelde	Gemiddelde voor sekse		Gemiddelde voor Politieke Wetenschappen		Gemiddelde voor andere richtingen	
			Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man
2003	395	6,2	6,2	6,3	6,8	7,6	6,1	5,9
2004	389	5,7	5,4	6,2	5,9	6,5	5,4	6,2
2005	469	5,3	5,1	5,4	5,2	5,8	5,1	5,2
Cumulatief	1.253	5,7	5,5	5,9	5,7	6,4	5,5	5,6

Scores op politieke kennisvragen bij 1ste jaarsstudenten. Gestandaardiseerd tot een score op 10.

Al bij al zijn deze samengestelde resultaten voor 2003 en 2004 echter weinig verrassend te noemen en ze liggen in elk geval volledig in lijn van het eerdere onderzoek over de verdeling van politieke kennis.

Ook in 2005 werd een gelijkaardige test afgenomen, met dit keer echter als bedoeling na te gaan in hoeverre de verschillen in de resultaten van vrouwen en mannen kunnen worden toegeschreven aan de gebruikte meetmethode. Meer specifiek ontwikkelden we een genderneutraal meetinstrument voor de studie van politieke kennis. Deze meetschaal werd uitgetest op een publiek van 469 propaedeutestudenten (251 vrouwen, 218 mannen) en de resultaten werden vergeleken met eerder, vergelijkbaar onderzoek bij 784 eerstejaarsstudenten, waarbij een meer traditioneel meetinstrument werd gebruikt. De vergelijking toont aan dat een groot gedeelte van de eerder waargenomen genderongelijkheid verdwijnt bij het gebruik van een genderneutraal meetinstrument voor politieke kennis, vooral bij de studenten die niet gekozen hebben voor een opleiding Politieke Wetenschappen. In het vervolg van dit artikel bespreken we hoe een genderneutrale meetschaal voor politieke kennis kan worden opgebouwd en getest.

Ontwikkeling van de meetschaal

In de academische kritiek als zou de conventionele meting van politieke kennis een genderbias bevatten, kunnen we drie verschillende elementen onderscheiden. Een eerste vorm van kritiek heeft betrekking op de onderwerpen die behandeld worden in de meeste tests over politieke kennis; een tweede vorm handelt over de precieze wijze waarop deze tests worden afgenomen; en ten derde is er ook het argument dat vrouwen meer aandacht hebben voor

vrouwelijke politici, terwijl over het algemeen, zoals in de schaal van Delli Carpini en Keeter (1996), vooral de kennis over mannelijke functies wordt bevraagd.

De belangrijkste kritiek op politieke kennisvragen is dat de vragen die gesteld worden te mannelijk gedefinieerd zijn, te veel vragen naar namen en functies van mannen en zelden of nooit betrekking hebben op thema's die vooral vrouwen zouden interesseren, zoals de lokale overheid, kinderopvang en onderwijs (Carroll, 2003). Vrouwen weten echter niet alleen meer over deze traditioneel 'vrouwelijke' onderwerpen, maar ook over een aantal meer ethische beleidsdomeinen. Niemi en Junn (1998) vinden bijvoorbeeld in hun onderzoek dat vrouwen een betere kennis hebben over onderwerpen zoals rechtspraak, vrijheid van godsdienst en sommige belangrijke historische figuren. Dit zou betekenen dat politiek, en dus ook politieke kennis, niet kan beschouwd worden als een unidimensionele entiteit, die bij alle respondenten en alle groepen op dezelfde manier cognitief in kaart kan worden gebracht. Zo zal zorg voor vrouwen een belangrijker dimensie van politiek vormen dan dit, gemiddeld genomen, voor mannen het geval is (Sevenhuijsen, 1998). Politiek vertoont meerdere dimensies, en vrouwen en mannen verschillen in de manier waarop ze die dimensies ervaren, zo stelt Lovenduski (1986, 119): 'In short, men and women do differ politically, but in neither the manner, nor for the reasons suggested by traditional studies'. Als dit argument klopt, dan volgt hieruit dat ook meetinstrumenten voor politieke kennis die genderverschillen moeten weerspiegelen, zodat het instrument zelf geen bias vertoont ten opzichte van een bepaalde groep.

Een tweede, belangrijke kritiek vinden we vooral terug in het werk van Mondak en

Anderson (2004). Zij komen tot de conclusie dat vrouwen meer geneigd zijn om op kennisvragen te antwoorden dat ze het niet weten, terwijl mannen in dezelfde situatie meer geneigd zijn om te gokken. Als de 'ik weet het niet'-antwoordcategorie wordt aangeboden zullen vrouwen vaker hiervan gebruik maken, waardoor hun totaalscore op de test lager zal uitvallen dan die van mannen. Daardoor hebben mannen, ook al weten ze niet meer dan vrouwen, meer kans om juist te antwoorden, en wordt de kloof tussen de kennis van mannen en vrouwen artificieel in stand gehouden.³ Volgens Mondak meten we dan ook niet zozeer een verschil in politieke kennis, maar wel een grotere mate van zelfzekerheid bij mannelijke respondenten, waardoor ze toch antwoorden op vragen die ze eigenlijk niet zo goed kunnen beantwoorden. Zo zou er bij Frazer en Macdonald (2003) op het eerste gezicht een verschil van 20 procent bestaan tussen de correcte antwoorden van mannen en vrouwen. Wanneer men echter corrigeert voor de 'weet niet'-antwoorden,

dan neemt dit verschil af tot 15 procent. We moeten echter ook rekening houden met de kritiek van Bennett (2001) als zou een eliminatie van de 'weet niet'-optie leiden tot een minder nauwkeurige meting van het fenomeen politieke kennis. De meting wordt dan immers verstoord doordat zowel vrouwelijke als mannelijke respondenten vaker zullen gokken als ze een bepaald antwoord invullen.

Een derde factor die de politieke kennis van vrouwen zou kunnen beïnvloeden, is dat als er meer vrouwelijke rolmodellen in de politiek actief zijn, vrouwen zich meer betrokken bij politiek zullen voelen en op die manier meer kennis zullen ontwikkelen. Vrouwelijke rolmodellen zouden op die manier de politieke socialisatie van vrouwen vergemakkelijken en bevorderen (Rhode, 2003). Een ander positief effect van de aanwezigheid van voldoende rolmodellen is dat, als er meer vrouwen opkomen bij verkiezingen, vrouwen vaker over politiek gaan spreken met hun familie en op het werk, en dat hun kennis zo toe-

Foto: fotoarchief KU Leuven

neemt (Lovenduski & Norris, 1993; Frazer & Macdonald, 2003; Wolbrecht & Campbell, 2005; Campbell & Wolbrecht, 2006). Verba, Burns en Schlozman (1997) vinden eveneens positieve effecten voor mannen én vrouwen van de aanwezigheid van vrouwelijke rolmodellen, namelijk dat respondenten vaker de namen van hun 'vertegenwoordigers' kennen dan van hun mannelijke vertegenwoordigers. Zeker voor wat de Amerikaanse Senaat betreft is het aantal vrouwelijke verkozenen immers minimaal, zodat vrouwelijke Senatoren automatisch meer media-aandacht genereren en blijkbaar vaker worden opgemerkt; zowel door vrouwen als door mannen. Als men in een *survey* peilt naar de kennis over succesvolle vrouwelijke kandidaten, dan verdwijnt het verschil in politieke kennis tussen beide geslachten volledig:

'Regression analyses controlling for respondents' education, income, employment status, marital status, and age confirm this result: with a winning female Senate candidate on the ballot, there is a statistically significant increase in political knowledge and interest for women, but not for men' (Verba, Burns & Schlozman, 1997, 1069)

Dit positieve effect geldt echter niet voor het meer abstracte inschatten van het percentage van vrouwelijke leden in het Amerikaanse Congres: hierin scoren mannen beter dan vrouwen (Sanbonmatsu, 2003).

Deze verschillende vormen van kritiek komen er dus op neer dat de gebruikelijke meetschalen voor politieke kennis een belangrijke vorm van genderbias introduceren, in het voordeel van mannen. Zowel met betrekking tot de onderwerpen, de antwoordmogelijkheden als de bevraagde functies is mogelijk een bias aanwezig. In de rest van dit artikel doen we verslag over een exper-

iment dat we hebben opgezet om een zo genderneutraal mogelijk meetinstrument voor politieke kennis op te stellen. Daarbij integreren we de drie vormen van kritiek. Ten eerste maakten we geen gebruik van de 'weet niet'-categorie, zodat alle respondenten gedwongen werden een keuze te maken tussen de antwoordmogelijkheden. Ten tweede werden meer vragen opgenomen over traditioneel vrouwelijke thema's zoals kinderopvang en kinderbijlagen, en ten derde werden er ook extra vragen opgenomen over de rol van bekende vrouwelijke politici in Vlaanderen. De antwoorden op deze vragen kunnen we vergelijken met die van meer traditionele vragen die peilen naar de kennis over mannelijke politici.

De resultaten van het experiment

Dit experiment werd uitgevoerd bij de eerstejaarsstudenten die het vak 'Inleiding tot de Politieke Wetenschappen' volgen. In totaal namen 469 studenten deel aan dit experiment.

Het experiment werd uitgevoerd aan de hand van een *websurvey*, waarbij alle eerstejaarsstudenten in oktober 2005 een mail ontvingen met het vriendelijk verzoek deel te nemen aan deze bevraging. De vragen over politieke kennis maakten overigens deel uit van een grotere vragenlijst, waarvan de resultaten ook werden gebruikt als leerstof in de verdere colleges. Diegenen die na een week nog niet gereageerd hadden, kregen een herinneringsmail. De totale respons op dit experiment bedroeg 93 procent (469 studenten op een totaal van 504). De *websurvey* was zo opgebouwd dat elke student slechts één keer de vragenlijst anoniem kon invullen (uniek identificatienummer), en bovendien diende elke vraag beantwoord te worden vooraleer naar een volgende vraag kon worden doorgelikt.

Daardoor werd ook de mogelijkheid van een 'item non response' volledig uitgesloten.

De timing werd opzettelijk gekozen, enkele weken na het begin van het academiejaar, om mogelijke contaminatie door de inhoud van de colleges Politicologie zo veel mogelijk uit te sluiten. De thema's die behandeld werden in de vragenlijst, werden pas later uitgediept in de colleges. In het algemeen moet ook opgemerkt worden dat in Vlaanderen geen toelatingsvoorwaarden gelden voor het starten van hoger onderwijs, zodat er sprake is van een tamelijk brede selectie, veel breder in elk geval dan in andere landen. Het is wel zo dat meestal slechts de helft van de propaedeuse-studenten ook slaagt voor het eerste jaar. Om alle misverstanden te vermijden: het gaat hier duidelijk om een experimentele *test-design*, en we koesteren dan ook geenszins de ambitie dat we onze resultaten zouden kunnen veralgemeniseren naar de volledige bevolking.

In het kader van dit experiment kregen de respondenten tien kennisvragen voor zich. Terwijl in de jaren 2003 en 2004 deze vragen sterk de lijst van Delli Carpini en Keeter weerspiegelden (naam van eer-

ste minister, Europese Commissie, Parlement, etcetera), werd in 2005 een poging ondernomen om het meetinstrument zo te ontwerpen dat zoveel mogelijk tegemoet gekomen werd aan de kritiek als zouden de gebruikelijke meetschalen een genderbias vertonen. Daarom werd een inspanning gedaan meer vragen op te nemen over vrouwelijke politici, en over beleidsdomeinen die traditioneel aan vrouwen worden toegewezen (Tabel 2).

Tijdens het experiment bleek dat de moeilijkheidsgraad van de vragen sterk uit elkaar liep. Ruim 80 procent van de respondenten wist dat José Barroso momenteel voorzitter is van de Europese Commissie, en een bijna even grote groep wist dat Laurette Onkelinckx (Franstalige socialisten) in België minster van justitie is. De kennis bleek het laagst bij de vraag over de nieuwe Noorse regering, en bij de vraag over de directeur-generaal van de openbare Vlaamse vervoersmaatschappij, Ingrid Lieten. Dit ondanks het feit dat het hier wel degelijk om een belangrijke publieke functie gaat, en dat Ingrid Lieten ook geregeld in de me-

Tabel 2 *Overzicht van de testvragen*

Traditionele mannelijke functies

- Wie is er voorzitter van de CD&V (Christen-democraten)? (Jo Vandeurzen)*
  - Wie is voorzitter van de Europese Commissie? (José Manuel Barroso)
-

Vragen over vrouwelijke rolmodellen en hun bevoegdheden

- De minister van justitie is: Laurette Onkelinckx
  - Wie is minister bevoegd voor beroepsvorming in Wallonië? (Marie Arena)
  - Welke functie heeft Caroline Gennez voor het ogenblik? (ondervoorzitter van de SP.A)
  - Wie is er baas van de openbare vervoersmaatschappij De Lijn? (Ingrid Lieten)
-

Vragen over traditioneel 'vrouwelijke' thema's

- De kwaliteit van de kinderopvang wordt gecontroleerd door ... (de overheidsinstelling 'Kind en Gezin')
  - Kinderbijslag is een ... (federale bevoegdheid)
  - In welk land telt de nieuwe regering evenveel vrouwelijke als mannelijke ministers? (Noorwegen)
-

Persoonlijke vragen

- Minister Freya van den Bossche beviel onlangs van een dochter. Wat is haar naam? (Billie)
-

* Het antwoord tussen haakjes is het juiste antwoord uit de vier meerkeuzemogelijkheden.

dia verschijnt om haar mobiliteitsbeleid toe te lichten (Tabel 3).

Als we de gegevens opdelen per geslacht (Tabel 3), dan zien we een relatief voorspelbare verdeling. De resultaten zijn over het algemeen iets gunstiger voor mannelijke respondenten. Voor beide groepen ligt de moeilijkheidsgraad van de afzonderlijke vragen echter in dezelfde grootte-orde. Ook de rangorde van de vragen verschilt nauwelijks bij vrouwen en bij mannen. Bij mannen springt enkel de vraag naar de (mannelijke) voorzitter van de CD&V, Jo Vandeurzen, er uit terwijl vrouwen net iets beter scoren op de vraag naar de naam van de baby van de (vrouwelijke) SP.A-vice-eerste minister Freya van den Bossche.

De resultaten per richting

We moeten er echter rekening mee houden dat de geslachtsverdeling niet gelijk is over beide groepen studenten. Bij de Politieke Wetenschappen hebben we te maken met een lichte oververtegenwoordiging van mannen (54,1 percent), terwijl we bij de andere richtingen te maken hebben met een oververtegenwoordiging van vrouwelijke studenten (57,4 percent). Het feit dat vrouwelijke studenten, globaal genomen, lager scoren dan mannelijke studenten kan dus ook te maken hebben met het feit dat vrouwen, vaker dan mannelijke studenten, afkomstig zullen zijn van niet-politieke richtingen. Om tot een zuiverder inschatting te komen van de genderverschillen, presenteren we in Tabel 4 daarom deze gegevens, opgesplitst per studierichting en naar sekse.

Bij deze opsplitsing zien we dat er inderdaad verschillende dynamieken optreden bij de verschillende groepen. Bij de studenten Politieke Wetenschappen blijft er een

duidelijk genderverschil bestaan, waarbij mannen gemiddeld 0,6 punten meer scoren dan vrouwen. Bij zeven van de tien vragen geven mannen vaker het juiste antwoord dan vrouwen. Enkel bij de vragen over kinderopvang, de dochter van Freya van den Bossche en het genderevenwicht in de nieuwe Noorse regering is er een beter antwoordpatroon bij vrouwelijke studenten. Bij de vraag naar de directeur-generaal van De Lijn, doen de mannelijke studenten het echter bijna dubbel zo goed als de vrouwelijke studenten.

Als we daarentegen kijken naar de studenten van de niet-politieke richtingen, dan zien we dat daar de genderverschillen zo goed als afwezig zijn: in de eindscore is er slechts een miniem verschil van 0,1 punt. De totale score van deze groep ligt uiteraard beduidend lager dan die van de groep uit de Politieke Wetenschappen, maar het gaat hier dan ook om een groep die niet specifiek voor een opleiding in de Politieke Wetenschappen heeft gekozen, maar die wel, min of meer toevallig, dit vak dient te volgen in het propaedeutische jaar. Binnen deze groep scoren de vrouwen bij maar liefst zes van de tien vragen beter

dan hun mannelijke collega's. In dit geval gaat het om de vragen over de (vrouwelijke) minister van justitie Laurette Onkelinckx, de functie van Caroline Gennez, de bevoegdheid over kinderbijlagen, de dochter van Freya van den Bossche, de functie van minister Marie Arena en het genderevenwicht binnen de Noorse regering. Mannen

doen het vooral beter bij de vragen naar de voorzitter van de Europese Commissie en de voorzitter van de christen-democratische partij, de vragen die eerder als typisch mannelijk omschreven werden. Dit is een belangrijke vaststelling omdat in de meeste testbatterijen rond politieke kennis vooral dit soort functies bevraagd worden. Zeker

Tabel 3. Verdeling van de correcte antwoorden op de items

	% correct	Vrouwen	Mannen
Barroso voorzitter	80,6	76,1 (1)	85,8 (1)
Onkelinckx minister	76,1	75,3 (2)	77,1 (2)
Kinderopvang	60,3	59,4 (3)	61,5 (3)
Gennez in SP.A	54,4	52,6 (6)	56,4 (5)
Kinderbijslag	52,5	53,0 (4)	51,8 (6)
Vandeurzen voorzitter	52,2	44,6 (7)	61,0 (4)
Dochter Billie	49,5	53,0 (4)	45,4 (7)
Marie Arena minister	41,6	40,6 (8)	42,7 (8)
Noorse regering	30,5	32,7 (9)	28,0 (10)
Ingrid Lieten De Lijn	28,4	23,1 (10)	34,4 (9)
N	469	251	218
Gemiddelde score/10	5,3	5,1	5,5

* Percentage correcte antwoorden op de tien kennisvragen, opgedeeld volgens geslacht. De nummers tussen haakjes geeft de rangschikking weer van het percentage juist beantwoorde vragen (1: meest juist beantwoord; 10: het minst).

Tabel 4 Verdeling van de correcte antwoorden per richting

	% correct	Politieke Wetenschappen		Andere richtingen	
		Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Barroso voorzitter	80,6	84,9	89,5	72,5	83,3
Onkelinckx minister	76,1	74,0	80,2	75,8	75,0
Kinderopvang	60,3	68,5	59,3	55,6	62,9
Gennez in SP.A	54,4	45,2	62,8	55,6	52,3
Kinderbijslag	52,5	45,2	51,2	56,2	52,3
Vandeurzen voorzitter	52,2	47,9	68,6	43,3	56,1
Dochter Billie	49,5	56,2	47,7	51,7	43,9
Marie Arena minister	41,6	41,1	48,8	40,4	38,6
Noorse regering	30,5	35,6	31,4	31,5	25,8
Ingrid Lieten De Lijn	28,4	21,9	38,4	23,6	31,8
N	469	73	86	178	132
Gemiddelde score/10	5,3	5,2	5,8	5,1	5,2

* Percentage correcte antwoorden op de tien kennisvragen, opgedeeld volgens geslacht en volgens studierichting.

in de vaak gebruikte batterij van Delli Carpini en Keeter stellen we vast dat ze bijna uitsluitend bestaat uit dit soort vragen, die blijkbaar gemakkelijker kunnen worden opgelost door mannelijke respondenten dan door vrouwelijke respondenten.

De groep studenten uit andere richtingen is in dit opzicht het meest relevant, omdat de effecten van zelfselectie en politieke interesse hier minder groot zijn. Uiteraard gaat het hier nog steeds om studenten die gekozen hebben voor een opleiding in de humane wetenschappen, en de effecten die we hier terugvinden kunnen zeker niet veralgemeend worden naar andere groepen studenten, laat staan naar niet-studenten. Toch kunnen we er van uit gaan dat de effecten van zelf-selectie hier minder sterk uitgesproken zijn dan bij de groep studenten Politieke Wetenschappen. Bij deze laatste groep studenten gaat het immers om jongeren die uitdrukkelijk voor een dergelijke opleiding kiezen, en die dus, naar we mogen aannemen, sterker geïnteresseerd zijn in politiek dan de rest van de bevolking. Uit deze test, die, zoals we reeds gesteld hebben, werd afgenomen helemaal bij het begin van hun universitaire studies, blijkt in elk geval dat ze ook relatief veel van politiek afweten. We kunnen er dus van uitgaan dat deze groep studenten sterk afwijkt van de rest van de bevolking. Dat is in mindere mate het geval voor de studenten uit de andere richtingen, die niet zelf gekozen hebben om een vak over Politieke Wetenschappen te volgen. Bij deze groep verloopt het antwoordpatroon precies zoals we konden voorspellen: vrouwen zijn beter in het beantwoorden van vragen naar vrouwelijke politici en hun functies, mannen zijn beter in het beantwoorden van vragen naar mannelijke politici en hun functies.

Op deze regel is slechts één grote uitzondering: de vraag naar de directeur-generaal van de maatschappij voor openbaar vervoer wordt systematisch beter beantwoord door mannen dan door vrouwen, ondanks het feit dat deze functie door een vrouw wordt vervuld. Gelet op haar opleiding (master in de Rechten en in het Overheidsmanagement), haar leeftijd (41) en haar hoge functie, vervult Ingrid Lieten bovendien alle voorwaarden om juist bij deze groep vrouwelijke studenten als een rolmodel te functioneren, zoals Wolbrecht en Campbell (2005) dat verwachten. Dat blijkt echter duidelijk niet het geval. Het feit dat Lieten aan het hoofd staat van een als relatief technisch gepercipieerd bedrijf (De Lijn is verantwoordelijk voor alle bussen tramverkeer in het Vlaams Gewest), zorgt er kennelijk voor dat zij niet specifiek als rolmodel functioneert voor vrouwelijke studenten. De traditionele gendergebonden opdeling van beleidsdomeinen doorkruist hier duidelijk de eventuele roldifferentiatie.

De validiteit van de testschaal

Meetinstrumenten horen in eerste instantie *valide* te zijn. Elk van de items die werden opgenomen in deze meetschaal, moet verwijzen naar één en dezelfde latente variabele, die we dan kunnen beschouwen als een operationalisering van het begrip 'politieke kennis'. Dat vrouwelijke studenten vaker de naam van de dochter van Freya van den Bossche kennen, impliceert immers nog niet dat het hier om een vorm van 'politieke kennis' gaat: het is net zo goed mogelijk dat de naam van de baby werd opgepikt uit roddel- en familiebladen, waarin gewoonlijk niet over politiek wordt geschreven (Wilson, 2005).

We deelden eerst de studenten op in twee groepen, naargelang hun score op de

totale kennistest. De groep die het hoogst scoort, zou op elk afzonderlijk item een betere score moeten halen dan de groep die lager scoort. Deze test toont in elk geval aan dat voor elk van de tien items geldt dat de hoger scorende studenten de betere antwoorden geven. Het meest opvallende resultaat is dat de vraag naar de baby van de minister zich perfect 'normaal' gedraagt. Dit item vertoont hetzelfde antwoordpatroon als alle andere vragen omtrent het functioneren van het politiek systeem. Als we een gender-neutraal meetinstrument willen ontwerpen, dan dienen echter ook de selectiviteits-cijfers voor beide geslachten in dezelfde richting te verlopen. Vrouwen moeten het net zo moeilijk vinden om de naam van de CD&V-voorzitter te kennen als mannen. Ook deze test toont aan dat 'moeilijke' vragen net zo moeilijk zijn voor de vrouwelijke als voor de mannelijke respondenten. Onze meetschaal is dus equivalent voor de beide geslachten.

Na deze eerste, eenvoudige test, kunnen we overgaan naar een meer gesofisticeerde *Item Response Theory* (IRT)-test, waarbij we zowel de interne cohesie van de schaal, als de moeilijkheidsgraad van de afzonderlijke items in de analyse betrekken (Van der Linden & Hambleton, 1997).⁴ Met een zogenaamd Rasch-model kunnen we de waarschijnlijkheid van een correct antwoord voorspellen, rekening houdend met de latente score van de student en de moeilijkheidsgraad van het specifieke item. Als studenten die vraag A correct beantwoorden ook op vraag B juist antwoorden, dan stellen we vast dat we een gestructureerd geheel aan kennis meten. Dit model houdt echter geen rekening met het feit dat sommige vragen in een kennisbatterij beter discrimineren dan andere; het *One-Parameter Logistic Model* (OPLM), een uitbreiding van het Rasch-model, doet dat wel

(Verhelst, Glas & Verstralen, 1995). In dit model wordt ook rekening gehouden met mogelijke individuele verschillen in de moeilijkheidsgraad van items.

Als we eerst een Rasch-model schatten voor deze schaal, dan wordt de *slope* van elk item in de antwoordcurve gefixeerd op 1. We veronderstellen dus dat de gradaties in moeilijkheidsgraad voor alle respondenten gelijk zijn. Vergelijking van de totale alfa-correlaties leert dat deze schaal een iets grotere validiteit heeft bij mannen (correlatie: 0,52) dan bij vrouwen (correlatie: 0,41). Voor elk van de afzonderlijke items zijn er geen grote verschillen. Als we echter ook rekening houden met het discriminerende vermogen (α) van de vragen, dan komen we terecht in een OPLM-model. Op basis van deze analyse komen we al tot een betere inschatting van de validiteit van de meetschaal, met een alfa-correlatie van 0,59 voor mannen en 0,57 voor vrouwen.

In dit verbeterde model verkleinen de verschillen in de correlaties bij vrouwen en bij mannen nog verder. We zien nu dat de vragen over kinderbijslag, kinderopvang en de aanwezigheid van vrouwelijke ministers in Noorwegen bijzonder slecht correleren met de totale testscore; die correleren dus niet met kennis over het politieke systeem. De vraag naar de babynaam gedraagt zich ook bij deze zeer strenge test perfect.

Om een volwaardige en geldige test-schaal te construeren verwijderen we de drie items die in de analyse het slechtst scoren. Voeren we de test voor de zeven overblijvende items opnieuw uit, dan blijken ze alle deze striktere test te overleven. De alfa-correlatie van deze 7 itemschaal bedraagt 0,61 (bij mannen) of 0,62 (bij vrouwen), en de schaal kan dan ook als intern consistent worden beschouwd. Bij alle vragen ligt de item-test-correlatie in de buurt van de 0,50 tot 0,70. Deze 7 item-

Tabel 5 Rasch- en OPLM-modellen voor de validiteit van de meetschaal

	Mannen			Vrouwen		
	Rasch		OPLM	Rasch		OPLM
	$R_{it}(w)$	A	$R_{it}(w)$	$R_{it}(w)$	α	$R_{it}(w)$
Vandeurzen	0,586	4	0,638	0,529	4	0,593
Kinderbijslag	0,269	1	0,068	0,218	1	0,020
Onkelinckx	0,363	3	0,378	0,366	3	0,374
Kinderopvang	0,260	1	0,112	0,319	1	0,102
Vrouwelijke ministers	0,310	1	0,149	0,144	1	-0,015
Barroso	0,301	2	0,257	0,239	2	0,162
Billie	0,580	4	0,627	0,601	4	0,640
Arena	0,549	3	0,530	0,444	3	0,453
Gennez	0,633	5	0,725	0,561	5	0,684
Lieten	0,453	5	0,569	0,554	5	0,694
Alphacorrelatie	0,520		0,590	0,412		0,565

* Rasch- en OPLM-modellen voor de validiteit van de meetschaal. De eenheden zijn item- testcorrelaties ($R_{it}(w)$, oftewel de correlatie tussen item en totale test) en discriminerend vermogen van het item (α).

testschaal heeft dus alle kwaliteiten die we van een valide meetschaal mogen verwachten: alle variabelen verwijzen naar dezelfde latente variabele, en ze is equivalent voor beide geslachten.

Besluit

De jongeren die de enquête ingevuld hebben, weten vrij veel over politiek in vergelijking met eerder onderzoek en onderzoek van de hele bevolking. In dit opzicht zijn deze jongeren dus 'goede burgers'. Ten dele is dit te verwachten, omdat vele van deze jongeren studenten sociale wetenschappen zijn en vaker dan gemiddeld afkomstig zijn uit een gezin met een hogere maatschappelijke status. Als dusdanig kunnen we verwachten dat deze jongeren voldoende kennis en andere hulpbronnen hebben, of zullen verwerven, om op een adequate wijze een rol te spelen in het politieke proces. Onze meetschaal wijst er op dat de sekseverschillen inzake politieke kennis veel kleiner zijn dan in het verleden werd aangenomen, en in veel gevallen niet langer significant zijn. Het hardnekkige voor-

oordeel dat vrouwen minder afweten van politiek wordt hier dus in elk geval niet bevestigd. Het blijft intrigerend vast te stellen dat de sekseverschillen wel hardnekkig aanwezig blijven bij de kleinere groep van de politicologiestudenten. Het gaat hier om een zeer specifieke groep, met een zeer hoge mate van belangstelling voor het politieke gebeuren. Vooralsnog is niet te verklaren dat bij een dergelijk uitzonderlijk hoog interesseniveau wel weer sekseverschillen opduiken.

De gereduceerde meetschaal zoals die is opgenomen in Tabel 7 kan beschouwd worden als een valide meetschaal voor politieke kennis. Niet alleen is ze unidimensioneel, ze is bij de grootste groep studenten ook equivalent voor vrouwelijke en mannelijke studenten. De schaal komt ook grotendeels tegemoet aan de eerdere kritieken op bestaande meetinstrumenten. Studenten kregen niet de mogelijkheid 'weet niet' te antwoorden, waardoor verschillen in de goklust van vrouwen en mannen geen weerslag kunnen hebben op de resultaten. Er wordt ook uitgebreid gevraagd naar de functies van vrouwelijke politici, waar-

van we hopen dat die als rolmodel kunnen functioneren voor vrouwelijke respondenten. We hebben echter ook gezien dat dit effect niet zo eenduidig is als Wollbrecht en Campbell (2005) hopen: vrouwen in een uitgesproken technische sector als het openbaar vervoer worden blijkbaar niet gemakkelijk als rolmodel genomen.

Onze poging om ook 'vrouwelijke domeinen' nadrukkelijker in de vraagstelling op te nemen, had minder succes. In de eerste schaal bleken dit soort thema's zich wel goed te gedragen, maar uiteindelijk moesten ze toch verwijderd worden na de striktere IRT-test. Dit kan er mee te maken hebben dat we wel zeer traditionele thema's kozen voor deze test (kinderopvang), of dat de vraag naar de vrouwelijke ministers in Noorwegen te gespecialiseerd was.⁵ Op dit domein blijft dus nog nader onderzoek te verrichten. Voorlopig kunnen we dan ook niet stellen dat deze, eerder gezins-gerelateerde thema's ondubbelzinnig deel zouden uitmaken van het latente begrip politieke kennis.

Wat we wel hebben aangetoond is dat, indien men voldoende vrouwelijke politici opneemt in de test, en indien men de 'weet niet'-optie uitschakelt, de verschillen tussen vrouwen en mannen verwaarloosbaar klein worden, althans bij een studentenpubliek dat niet specifiek voor een opleiding Politieke Wetenschappen heeft gekozen. Het is belangrijk vast te stellen dat vragen naar vrouwelijke politici niet leiden tot een 'voordeel' voor vrouwen, maar in de praktijk zorgen voor een gelijkwaardig antwoordpatroon bij mannen en bij vrouwen.

Er is slechts één item in de gereduceerde schaal dat problematisch zou kunnen zijn. Iedereen zal het er over eens zijn dat een vraag naar minister Arena en naar de partijfunctie van Caroline Gennez relevante politieke vragen zijn. De item-test-correlatie voor deze vragen is bovendien gelijkwaardig voor vrouwen en voor mannen. De vraag is echter of het ook relevant is dat burgers de naam weten van de baby van de vice-eerste-minister. De testresultaten zelf helpen ons niet veel verder. Ook de strenge Rasch- en OPLM-modellen geven ons enkel

Foto: fotoarchief KU Leuven

als informatie dat ook deze vraag bijzonder duidelijk, en met een goed discriminerend vermogen, laadt op de latente variabele 'politieke kennis'. Of we dit ook wensen te beschouwen als een relevante vorm van politieke kennis is natuurlijk een andere, meer inhoudelijke vraag.

Wie gelooft in een strenge opdeling tussen privé en publieke sfeer, zal waarschijnlijk tot de conclusie komen dat de naam van de baby niet relevant is, en ten hoogste als een *fait-divers* kan worden beschouwd. Uit het IRT-model blijkt dan echter dat diegenen die hoog scoren op de meer conventionele of zelfs institutionele politieke kennis-items ook bijzonder vaak de naam van de baby kennen. Dit zou er kunnen op wijzen dat ook politiek geïnteresseerde lezers van de krant wel naar de 'lichtere' pagina's uitwijken, en ook daar andere vormen van kennis opdoen. De politiek geïnteresseerde student zou dan ook kunnen worden beschouwd als een omnivore nieuws-consumer, die zowel de 'ernstige' als de minder 'ernstige' items uit het nieuws leest en ook onthoudt.

We kunnen echter ook een andere betekenis hechten aan het feit dat het Billie-item zo hoog scoort in de IRT-test. Dit zou impliceren dat de traditionele opdeling tussen het privé en het publieke domein verlaten wordt, waarbij het politiek relevant wordt te weten dat ook een zittend vice-eerste-minister zwanger kan worden, bevallen, om dan weer aan het werk te gaan. Daarnaast moet er op gewezen worden dat ook politici zelf veel nadrukkelijker dan in het verleden het geval was, elementen uit hun privé-leven naar voren schuiven, en mede als politiek statement gebruiken. Het feit dat de zwangerschap van minister Van den Bossche op deze manier mee in de actualiteit werd gebracht, waarbij zelfs het cadeautje van de collega's-ministers mee

werd opgenomen in het officiële communiqué van de ministerraad, kan als gevolg hebben dat deze opdeling tussen privé en publiek enigszins vervaagt. Vooral voor jongere vrouwen, die zich zorgen maken over de toekomstige verhouding van arbeid- en zorgtaken, kan het juist belangrijk zijn dit soort informatie te krijgen, waarbij de minister voor hen zelfs kan functioneren als een rolmodel.

Als we een betrouwbare meetschaal willen ontwerpen voor politieke kennis, dan is het minder zinvol om a priori een scheiding aan te brengen tussen wat we wensen te beschouwen als volwaardige, lees institutionele politiek, en het *fait divers* van het persoonlijk leven van de politici. Uit de feiten zelf blijkt immers dat, althans bij deze groep van jonge respondenten, deze grens duidelijk is vervaagd. Het is belangrijker dat we dit fenomeen op een betrouwbare manier meten, dan dat we al te strak vasthouden aan oude vormen en gedachten. De grenzen tussen het publieke en het openbare domein vervagen duidelijk, en een adequate meetmethode houdt rekening met die ontwikkeling. We kunnen er niet langer van uit gaan dat vrouwen en mannen tegenwoordig het politieke domein op dezelfde manier afbakenen als dit het geval was een halve eeuw geleden, toen men begon met het *survey*-onderzoek naar politieke kennis. Het verdient dan ook aanbeveling dat men in toekomstig bevolkingsonderzoek rekening zou houden met deze ontwikkelingen.

Afbeeldingen

De baby op de foto is niet de baby waarover in dit artikel geschreven wordt

Noten

1. Men moet er rekening mee houden dat in de Verenigde Staten ook deze plaatselijke schoolbestu-

ren vaak verkozen worden, zodat het wel degelijk om kennis over een relevante lokale politieke instelling gaat.

2. Onze universiteit stapte in 2004 over van het traditionele Belgische systeem van kandidaturen en licenties, naar het algemene Europese systeem van bachelors en masters. Omwille van de vergelijkbaarheid en de leesbaarheid zullen we het echter steeds over 'bachelorstudenten' hebben, en niet de oude benamingen gebruiken voor de test die nog onder het oude systeem werd uitgevoerd in 2003.
3. Om dit soort gokgedrag te ontmoedigen worden tijdens *multiple-choice* examens meestal punten afgetrokken voor verkeerde antwoorden. In het kader van een *survey* gebeurt dit echter over het algemeen niet.
4. Voor de technische verantwoording van deze methodes kunnen we verwijzen naar een congrespaper dat beschikbaar is op www.kuleuven.be/citizenship (Hooghe, Quintelier & Reeskens, 2006).
5. Het ging hier om *multiple-choice* vragen met vier antwoordmogelijkheden, zodat de 'foutenmarge' toch ook niet al te groot was.

Literatuur

- Bartels, L. (1996). Uniformed votes: Information effects in presidential elections. *American Journal of Political Science*, 40, 194-230.
- Bennett, S. (2001). Reconsidering the measurement of political knowledge. Revisited: A response to Jefferey Mondak. *American Review of Politics*, 22, 327-348.
- Campbell, D. & C. Wolbrecht (2006). See Jane run. Women politicians as role models for adolescents. *Journal of Politics*, 68(2), 233-247.
- Carroll, S. (ed.) (2003). *Women and American politics. New questions, new directions*. Oxford: Oxford University Press.
- Delli Carpini, M.X. & S. Keeter (1993). Measuring political knowledge. Putting first things first. *American Journal of Political Science*, 37(4), 1179-1206.
- Delli Carpini, M. X. & S. Keeter (1996). *What Americans know about politics and why it matters*. New Haven, Yale University Press.
- Frazer, E. & K. Macdonald (2003). Sex differences in political knowledge in Britain. *Political Studies*, 51(1), 67-83.
- Galston, W.A. (2001). Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual Review of Political Science*, 4, 217-234.
- Githens, M., P. Norris & J. Lovenduski (eds.) (1994). *Different roles, different voices. Women and Politics in the United States and Europe*. New York: Harper Collins.
- Hooghe, M., E. Quintelier & T. Reeskens (2006). The development of a gender-sensitive measurement scale for political knowledge. Paper presented at the Annual Meeting of the International Society for Political Psychology, Barcelona, 7-12 July, 2006 (Downloadbaar: www.kuleuven.be/citizenship).
- Klein, L. E. (1996). Gender and the public/private distinction in the Eighteenth Century: Some questions about evidence and analytic procedure. *Eighteenth-Century Studies*, 29(1), 97-109.
- Leijenaar, M. (1989). *De geschade heerlijkheid. Politiek gedrag van vrouwen en mannen in Nederland, 1918-1988*. Den Haag: SDU.
- Linden, W. van der & R. Hambleton (eds.) (1997). *Handbook of modern item response theory*. New York: Springer.
- Lovenduski, J. & P. Norris (eds.) (1993). *Gender and party politics*. Thousand Oaks: Sage.
- Lovenduski, J. (1986). *Women and European politics. Contemporary feminism and public policy*. Sussex: Wheatsheaf Books.
- Luskin, R. (1987). Measuring political sophistication. *American Journal of Political Science*, 31(4), 856-899.
- Michels, A. (1992). Politieke kennis. In Huib Pellikaan & Kees Aarts (red.), *Student en politiek '91. Een onderzoek onder eerstejaars studenten Politicologie en Bestuurskunde in Amsterdam, Leiden, Nijmegen, Rotterdam en Twente*. Leiden: Centrale reproductie. pp. 63-72.
- Milner, H. (2002). *Civic Literacy. How informed citizens make democracy work*. Hanover: University Press of New England.
- Mondak, J. (2000). Reconsidering the measurement of political knowledge. *Political Analysis*, 8(1), 57-82.
- Mondak, J. J. & Anderson, M. R. (2004). The knowledge gap: A reexamination of gender-based

- differences in political knowledge. *Journal of Politics*, 66(2), 492-512.
- Mossink, M. (1981). Prive-openbaar: een moeizame verhouding. *Socialisties-Feministische Teksten*, 5, 53-74.
- Netemeyer, R., W. Bearden & S. Sharma (2003). *Scaling procedures. Issues and applications*. Thousand Oaks: Sage.
- Niemi, R. & J. Junn (1998). *Civic education: What makes students learn?* New Haven: Yale University Press.
- Okin, S. M. (1989). *Justice, gender, and the family*. New York: Basic Books.
- Poldervaart, S. (2005). Politisering van het dagelijks leven. De sociale politiek van de andersglobalistenbeweging. *Sociologie*, 1(2), 160-183.
- Prokhovnik, R. (1998). Public and private citizenship: From gender visibility to feminist inclusiveness. *Feminist Review*, 60, 84-104.
- Rhode, D. (2003). *The difference 'difference' makes. Women and leadership*. Stanford: Stanford University Press.
- Sanbonmatsu, K. (2003). Gender-related political knowledge and the descriptive representation of women. *Political Behavior*, 25(4), 367-388.
- Sevenhuijsen, S. (1998). *Citizenship and the ethics of care. Feminist considerations on justice, morality, and politics*. London: Routledge.
- Stolle, D., M. Hooghe & M. Micheletti (2005). Politics in the supermarket. Political consumerism as a form of political participation. *International Political Science Review*, 26(3), 245-269.
- Torney-Purta, J. (2002). Patterns in the civic knowledge, engagement, and attitudes of European adolescents: The IEA civic education study. *European Journal of Education*, 37(2), 129-141.
- Verba, S., N. Burns & K. Lehman Schlozman (1997). Knowledge and caring about politics. Gender and political engagement. *Journal of Politics*, 59(4), 1051-1072.
- Verhelst, N., C. Glas & H. Verstralen (1995), *One-Parameter Logistic Model: OPLM*. Arnhem: Cito.
- Wilson, M. (2005). *Constructing measures. An item response modeling approach*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Windolf, P. (1995). Selection and self-selection at German Mass Universities. *Oxford Review of Education*, 21(2), 207-231.
- Wolbrecht, C. & Campbell, D. E. (2005). *Do women politicians lead adolescent girls to be more politically engaged? A cross-national study of political role models*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Washington, D.C.
- Zaller, J. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.